

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-534-1-22>

**THE DEFENSE ARMY AS AN EDUCATIONAL
STRUCTURE OF THE STATE**

**АРМІЯ ОБОРОНИ, ЯК ОСВІТНЬО-ВИХОВНА
СТРУКТУРА ДЕРЖАВИ**

Vorona P. V.

*Doctor of Sciences in Public
Administration, Professor,
a Participant in Hostilities,
Professor at the Department
of Social Pedagogy
Luhansk Taras Shevchenko
National University
Poltava, Ukraine*

Vorona P. V.

*доктор наук з державного
управління, професор, учасник
бойових дій,
професор кафедри соціальної
педагогіки
Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка
м. Полтава, Україна*

У суспільстві, особливо у час серйозних для держави випробувань, пов'язаних із загрозою державності країни, часто виникають засадничі дискурси про роль та значення армії у формуванні громадянина-патріота та нової політичної еліти країни. Є різні точки зору на цю проблематику: від ідеологічно нейтральної позиції силових структур до посиленого національно-патріотичного впливу (військово-патріотичного виховання) на військовослужбовців. Високий рівень патріотизму та відданість ідеалам свободи і незалежності нації, домінуючі інтереси родини і рідного краю над особистим є засадничими для мотивації воїна, котрий захищає свою країну [2, с. 127-129]. Для кращого розуміння сутності цього дискурсу, проведемо свого роду компаративний зріз-аналітику: як на формування Сил Оборони України й Ізраїлю впливали національно-патріотичні наративи.

З моменту створення Армія оборони Ізраїлю вела, окрім іншого, різнопланову виховну діяльність. Сотні військовослужбовців, що володіли національною мовою – івритом, навчали репатріантів, знайомили їх з історією та сучасними реаліями в країні, її географією, намагались розвивати у них почуття громадянської відповідальності за свою нову державу. Вони також займалися організацією культурної роботи; допомагали працівникам сфери соціального забезпечення і допомоги, а також консультували нових репатріантів з питань сім'ї та догляду за дітьми. Без перебільшення можна говорити, що офіцери і

солдати ізраїльської армії у цей період взяли на себе завдання формування нового суспільства. При цьому вивченню мови в армії було приділено дуже багато уваги, її мали опанувати всі, але перш за все командири.

Свідченням такої діяльності армії є позиція начальника Генерального штабу Армії Оборони Ігалем Ядіном (Газета «Давар» від 12 квітня 150 року). Він пише: «Наші командири, хоч у них і немає викладацького диплому, проводять заняття з івриту, історії, дають знання про країну. А в деяких місцях вони навіть стають вихователями в дитячих садочках» [4, с.148]. Тут варто зауважити: з самого початку заснування країни всі чоловіки і жінки є військовозобов'язаними. Єдина різниця в тім, що термін служби для них різний. Станом на 2020 р. тривалість обов'язкової армійської служби становить 2,5 роки для чоловіків (за винятком деяких посад, що вимагають додаткових 4 місяців служби) та 2 роки для жінок (за винятком деяких посад, що вимагають додаткових 8 місяців) [1].

Але на початках будівництва єврейської держави тривала досить гостра дискусія в середовищі її засновників щодо ролі і місця військових формувань держави у освітньому середовищі суспільства. Перший прем'єр-міністр країни Давид Бен-Гуріон Армію оборони вважав, окрім виконання основної мети (захист державності) за виховну і освітню структуру, механізмами якої можна формувати і об'єднувати ідеологічну різномірну масу першозасновників і мешканців відновленої єврейської держави. Він вбачав в армії виховну структуру надзвичайно важливого впливу. І ця позиція була ним чітко окреслена в промові, проголошеній з трибуни Кнесету 15 серпня 1949 року під час обговорення Закону «Про військову службу»: «Ми повинні викоринити і знищити той помилковий світогляд, який ми отримали в спадок від відсталих країн, що армія за своїм існуванням є щось оглупляюче, принижуюче і опошлююче. Такі армії у світі є, але вони являються наслідком відсталого і низького режиму в державі, який, природньо, створює і таку ж армію. Армія в нормальній нації може бути, а наша армія бути зобов'язана, виховним, звеличуючим і оздоровлюючим фактором. Армія не виконає свою місію в Державі Ізраїль ні зовнішню, ні внутрішню, якщо армійська служба не буде направлена на підняття фізичного, культурного і морального стану молоді. Потреби нашої безпеки, як і потреби побудови нашої нації, не будуть задоволені, якщо армія не перетвориться в оплот боевої активності молоді, здорової тілом і духом, ініціативної, сильної, готової до дій, легкої на пробудження і працездатної, яку не зупинять ніякі труднощі й небезпеки» [4, с. 146-147].

Коли Бен-Гуріон виступав перед командним складом Армії оборони Ізраїлю 6 квітня 1950 року, то він теж виразив своє бачення задач, що покладаються на армійських командирів у сфері виховання молоді, яка прибула до країни у період масової *алії* (*процес переселення євреїв до держави Ізраїль – авт.*). Він тоді зазначив: «Одна тяжка задача лежить на армії, ... і це – виховання нової алії... Командир в Армії оборони Ізраїля, який не буде бачити цінність збирання євреїв діаспори для нашої безпеки нашого майбутнього, ... який не буде намагатися перш ніж зробити із людини гранатометника, стрілка, снайпера чи пілота, зробити із нього єврея і сина Ізраїля, громадянина держави і громадянина Батьківщини, товариша, і нарешті, не вирве з нього його «німецькість» чи «мароканство» чи «йеменство» і не посіє в ньому цінності спадщини єврейської нації і нові цінності, які ми створюємо, не доб'ється успіху, навіть якщо він буде самим кращим воїном і найвідданішим командиром.... Командир має знати, що кожна справа, якій він вірний і відданий, буде лише верхівкою айсберга виховної діяльності, загальнолюдської і національної, що їй передує, без якої особливе військове виховання не має ніякої цінності» [4, с. 148].

На нашу думку, нині, коли триває загарбницька війна РФ проти Української держави, варто ці слова одного з «батьків» єврейської державності взяти за приклад до виконання в українському війську – ЗСУ, адже наші національні військові традиції, історична культурна та духовна спадщина, досвід національної боротьби нації, незнищенна українська мова – мають бути в основі національно-патріотичного (не військово-патріотичного чи громадянського) виховання, що формує силу духу та національну ідентичність кожного українського воїна. І сумнозвісне «какая різниця» має бути забутим в суспільстві бо армія є його динамічною, силовою частиною, тому ігнорування поєднання у процесі виховання понять армія і мова є злочинною, а повсякденне реальне поєднання – аксіомою її будівництва в сучасних умовах. Ми маємо ствердити українську мову в ЗСУ, як це було з нуля фактично проведено в державі Ізраїль, яка не потерпала від асиміляційного впливу сусідів (мовного геноциду).

Тут варто згадати слова полковника Армії УНР, організатора Куреня Січових Стрільців (1917), Голова Проводу УН (1927), команданта УВО та першого провідника ОУН (1929), батька українського націоналізму Євгена Коновальця: «У великій світовій драмі наших днів ми маємо до вибору: або бути творцями, або жертвами історії». Він зазначав: «У вогні перетоплюється залізо у сталь, у боротьбі перетворюється народ у Націю...» [3]. Ще в далекому 1997 році, за 25 років до

повномасштабної війни росії проти Української держави лідер НРУ В. Чорновіл зазначав і попереджав посткомуністичну й проросійську українську владу того часу: «Над Україною нависає зловісна двоголова тінь російського імперіалізму, який тільки й чекає остаточного колапсу нашого суспільства, щоб запустити хижі пазурі в живе тіло нашого народу...» (1997) [5].

У свій час В. Липинський зазначав, що «коли важиться доля нації, історія не відрізняє поміж нейтральними боягузів». І нині в час російсько-української війни ми бачимо, що на захист країни спочатку стали вмотивовані патріоти, які мали в свідомості національно-патріотичні цінності, відповідальність за країну і свою родину. А нині, коли відбувається майже примусова доставка на нуль, спостерігаємо і СЗЧ і дизертирство з різних причин, але однією з них є неналежна морально-психологічна підготовка, що включає і національно-патріотичне виховання особового складу від рядового до вищого командного складу. Але проблемність ситуації в тому, що значна частина офіцерського складу ЗСУ не здатні за своїм життєвим генезисом проводити на належному рівні національно-патріотичне виховання. А стан їхніх світоглядних поглядів теж потребує кореляції, як і відношення до української державної мови та національної історії, відношення до радянського минулого. Тому є потреба проводити цю підготовку з шкільних та юнацьких років. У ЗСУ з цими питаннями думаю гарно б справлялися викладачі історії України шкіл та ЗВО, але вони не мобілізуються, мають бронь, хоча мали б особистим прикладом для вихованців демонструвати національну відданість справі державності, патріотизм і любов до України. Часто виникає питання риторичне питання – хто ж тоді виховує нашу молодь, готує до захисту її суверенітету. Тому МОН України давно варто переглянути політику підготовки таких фахівців і сам процес набору до ЗСО та ЗВО, їхню участь у будівництві ЗСУ в період російської агресії.

У підготовці кадрів і особового складу до служби у ЗС держави в кожній країні як правило вагому роль відіграють молодіжні національно-патріотичні, воєнізовані громадські організації. Нині агресія росії активізувала існуючу проблематику військового та національно-патріотичного виховання молоді, що є надзвичайно важливою для безпеки держави. Військова агресія Росії, особливо її інформаційна складова, показала, що відсутність уваги до національно-патріотичного виховання, молодіжної військової підготовки належного рівня зі сторони української влади, починаючи з часів проголошення незалежності, призвела до перетворення української молоді на об'єкт

ідеологічного впливу ворожих держав (*яскраві приклади вербування юнацтва для спалювання авто військовиків*). Молодь яка не виховується у дусі патріотизму та поваги до своєї Вітчизни, або не залучається будь яким чином суспільно-корисної діяльності (спорт, освітні програми), може стати просто людським матеріалом для деструктивних елементів цього суспільства, або може бути використаною іншими країнами у своїх цілях.

Література:

1. Букет Є. Світовий досвід мобілізації: як призивають на військову службу в США, Туреччині та Ізраїлі. АРМІЯinform. 4 липня 2024 року. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/07/04/svitovyj-dosvid-mobilizacziyi-yak-pryzyvayut-na-vijskovu-sluzhbu-v-ssha-turechchini-ta-izrayili/>.
2. Ворона П., Бобрицький Л. Добровольчий рух та волонтерство в Україні як самозахист суспільства від зовнішньої небезпеки. Адаптація правової системи України до права ЄС : теоретичні та практичні аспекти : матеріали VI Всеукр. за міжнар. участю наук.-практ. конференції (17 лист. 2021 року). Полтава, 2021. С. 126-130, 264 с.
3. Євген Коновалець – цитати. «Porokhivnytsya» «Порохівниця». 14 Червня, 2019. URL: https://porokhivnytsya.com.ua/2019/06/14/eugen-konovaletc_quotes/.
4. Цамерет Цві. Суспільство, економіка і культура Ізраїля. Перше десятиліття. Ч. 5. Розвиток системи освіти. Відкритий університет Ізраїля, 2003. С. 146-151. 184 с.
5. Чорновіл, В. М. Твори : в 10 т. / В. М. Чорновіл ; [редкол.: А. Пашко (голова) та ін.] ; Міжнар. благод. фонд Вячеслава Чорновола. – Київ : Смолоскип, 2002 – 2015. Т. 7 : Статті, виступи, інтерв'ю (березень 1990 – грудень 1992) / упоряд. та комент. В. Чорновіл. – 2011. – 1079 с.